Euroopa Parlament
2024-2029

Kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjon

2025/2239(INI)

17.11.2025

RAPORTI PROJEKT

mis käsitleb komisjoni 2025. aasta aruannet õigusriigi olukorra kohta (2025/2239(INI))

Kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjon

Raportöör: Konstantinos Arvanitis

SISUKORD

lk

EUROOPA PARLAMENDI RESOLUTSIOONI ETTEPANEK.....3

SELETUSKIRI 16

EUROOPA PARLAMENDI RESOLUTSIOONI ETTEPANEK

mis käsitleb komisjoni 2025. aasta aruannet õigusriigi olukorra kohta (2025/2239(INI))

Euroopa Parlament,

– võttes arvesse Euroopa Liidu lepingut (edaspidi „ELi leping“), eriti selle artiklit 2, artikli 3 lõiget 1, artikli 3 lõike 3 teist lõiku, artikli 4 lõiget 3 ning artikleid 5, 6, 7, 11, 19 ja 49,

– võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut (edaspidi „ELi toimimise leping“), eelkõige selle artikleid, mis käsitlevad liidus demokraatia, õigusriigi ja põhiõiguste austamist, kaitset ja edendamist, sealhulgas artikleid 70, 258, 259, 260, 263, 265 ja 267,

– võttes arvesse Euroopa Liidu põhiõiguste hartat (edaspidi „põhiõiguste harta“),

– võttes arvesse Euroopa Liidu Kohtu praktikat,

– võttes arvesse komisjoni 8. juuli 2025. aasta teatist „2025. aasta aruanne õigusriigi kohta. Õigusriigi olukord Euroopa Liidus“ (COM(2025)0900) ja selle lisa, mis sisaldab soovitusi liikmesriikidele,

– võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2020. aasta määrust (EL, Euratom) 2020/2092, mis käsitleb üldist tingimuslikkuse korda liidu eelarve kaitsmiseks[1] (edaspidi „õigusriigi tingimuslikkuse määrus“),

– võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. juuni 2021. aasta määrust (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid[2] (edaspidi „ühissätete määrus“),

– võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. septembri 2024. aasta määrust (EL, Euratom) 2024/2509, mis käsitleb liidu üldeelarve suhtes kohaldatavaid finantsreegleid[3] (edaspidi „finantsmäärus“), eriti selle artikli 6 lõiget 3,

– võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. aprilli 2021. aasta määrust (EL) 2021/692, millega luuakse kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programm ning tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1381/2013 ning nõukogu määrus (EL) nr 390/2014[4],

– võttes arvesse komisjoni ettepanekute paketti mitmeaastase finantsraamistiku 2028–

[1] ELT L 433I, 22.12.2020, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2020/2092/oj.
[2] ELT L 231, 30.6.2021, lk 159, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/1060/oj.
[3] ELT L, 2024/2509, 26.9.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/2509/oj.
[4] ELT L 156, 5.5.2021, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/692/oj.

2034 kohta,

– võttes arvesse ÜRO inimõiguste ja põhivabaduste kaitset käsitlevaid õigusakte, nagu inimõiguste ülddeklaratsioon, kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt, rahvusvaheline konventsioon rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta, konventsioon naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta ja puuetega inimeste õiguste konventsioon, rahvus- või etnilistesse, usu- ja keelevähemustesse kuuluvate isikute õiguste deklaratsioon, ÜRO vähemuste küsimuste foorumi soovitused ning ÜRO inimõiguste olukorra üldise korrapärase läbivaatamise soovitused ja aruanded, samuti ÜRO lepingute järelevalveorganite kohtupraktikat ja ÜRO Inimõiguste Nõukogu erimenetlusi,

– võttes arvesse Euroopa inimõiguste konventsiooni ja Euroopa sotsiaalhartat, Euroopa Inimõiguste Kohtu ja Euroopa sotsiaalõiguste komitee kohtupraktikat ning Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee, ministrite komitee, inimõiguste voliniku, rassismi ja sallimatuse vastu võitlemise Euroopa komisjoni, diskrimineerimisvastase, mitmekesisuse ja kaasatuse juhtkomitee, Veneetsia komisjoni ja Euroopa Nõukogu teiste organite konventsioone, soovitusi, resolutsioone, arvamusi ja aruandeid,

– võttes arvesse Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsiooni,

– võttes arvesse Euroopa Nõukogu Euroopa piirkondlike ja vähemuskeelte hartat ning rahvusvähemuste kaitse raamkonventsiooni,

– võttes arvesse 23. mai 2007. aasta Euroopa Nõukogu ja Euroopa Liidu vahelist vastastikuse mõistmise memorandumit ning nõukogu 17. detsembri 2024. aasta järeldusi ELi prioriteetide kohta koostööks Euroopa Nõukoguga 2025.–2026. aastal,

– võttes arvesse komisjoni 20. detsembri 2017. aasta ettepanekut nõukogu otsuse kohta, millega järeldatakse ilmset ohtu, et Poola Vabariik rikub oluliselt õigusriigi põhimõtet, ja mis esitati vastavalt ELi lepingu artikli 7 lõikele 1 (COM(2017)0835),

– võttes arvesse oma 25. oktoobri 2016. aasta resolutsiooni soovitustega komisjonile ELi demokraatia, õigusriigi põhimõtte ja põhiõiguste mehhanismi loomise kohta[5],

– võttes arvesse oma 7. veebruari 2018. aasta resolutsiooni vähemuste kaitse ja mittediskrimineerimise kohta ELi liikmesriikides[6],

– võttes arvesse oma 1. märtsi 2018. aasta resolutsiooni komisjoni otsuse kohta kohaldada Euroopa Liidu lepingu artikli 7 lõiget 1 seoses olukorraga Poolas[7],

– võttes arvesse oma 19. aprilli 2018. aasta resolutsiooni vajaduse kohta luua Euroopa väärtuste rahastamisvahend, millega toetatakse Euroopa Liidus kohalikul ja riiklikul tasandil põhiväärtusi edendavaid kodanikuühiskonna organisatsioone[8],

[5] ELT C 215, 19.6.2018, lk 162.
[6] ELT C 463, 21.12.2018, lk 21.
[7] ELT C 129, 5.4.2019, lk 13.
[8] ELT C 390, 18.11.2019, lk 117.

– võttes arvesse oma 12. septembri 2018. aasta resolutsiooni ettepaneku kohta, millega kutsutakse nõukogu üles järeldama Euroopa Liidu lepingu artikli 7 lõike 1 alusel ilmset ohtu, et Ungari rikub oluliselt liidu aluseks olevaid väärtusi[9],

– võttes arvesse oma 13. novembri 2018. aasta resolutsiooni vähemustega seotud miinimumstandardite kohta ELis[10],

– võttes arvesse oma 14. novembri 2018. aasta resolutsiooni vajaduse kohta luua ELi terviklik demokraatia, õigusriigi ja põhiõiguste kaitse mehhanism[11],

– võttes arvesse oma 7. oktoobri 2020. aasta resolutsiooni ELi demokraatia, õigusriigi ja põhiõiguste mehhanismi loomise kohta[12],

– võttes arvesse oma 8. oktoobri 2020. aasta resolutsiooni õigusriigi ja põhiõiguste kohta Bulgaarias[13],

– võttes arvesse oma 13. novembri 2020. aasta resolutsiooni COVID-19 leviku tõkestamise meetmete mõju kohta demokraatiale, õigusriigile ja põhiõigustele[14],

– võttes arvesse oma 17. detsembri 2020. aasta resolutsiooni Euroopa kodanikualgatuse „Minority SafePack – one million signatures for diversity in Europe“ (Vähemuste turvapakett – miljon allkirja Euroopa mitmekesisuse nimel) kohta[15],

– võttes arvesse oma 10. juuni 2021. aasta resolutsiooni õigusriigi olukorra kohta Euroopa Liidus ja tingimuslikkuse määruse (EL, Euratom) 2020/2092 kohaldamise kohta[16],

– võttes arvesse oma 24. juuni 2021. aasta resolutsiooni, mis käsitleb komisjoni 2020. aasta aruannet õigusriigi kohta[17],

– võttes arvesse oma 8. juuli 2021. aasta resolutsiooni liidu eelarve kaitsmiseks kehtestatud üldise tingimuslikkuse korra kohaldamise suuniste koostamise kohta[18],

– võttes arvesse oma 16. septembri 2021. aasta resolutsiooni soovitustega komisjonile seoses soolise vägivalla määratlemisega ELi toimimise lepingu artikli 83 lõikes 1 nimetatava uue kuriteoliigina[19],

– võttes arvesse oma 11. novembri 2021. aasta resolutsiooni demokraatia ning massiteabevahendite vabaduse ja mitmekesisuse tugevdamise kohta ELis: tsiviil- ja kriminaalõiguse kohaste meetmete lubamatu kasutamine ajakirjanike, valitsusväliste

[9] ELT C 433, 23.12.2019, lk 66.
[10] ELT C 363, 28.10.2020, lk 13.
[11] ELT C 363, 28.10.2020, lk 45.
[12] ELT C 395, 29.9.2021, lk 2.
[13] ELT C 395, 29.9.2021, lk 63.
[14] ELT C 415, 13.10.2021, lk 36.
[15] ELT C 445, 29.10.2021, lk 70.
[16] ELT C 67, 8.2.2022, lk 86.
[17] ELT C 81, 18.2.2022, lk 27.
[18] ELT C 99, 1.3.2022, lk 146.
[19] ELT C 117, 11.3.2022, lk 88.

organisatsioonide ja kodanikuühiskonna vaikima sundimiseks[20],

– võttes arvesse oma 15. detsembri 2021. aasta resolutsiooni korruptsiooni, reeglitevastaselt tehtud kulutuste ning ELi ja riiklike rahaliste vahendite omastamise vastaste ennetusmeetmete hindamise kohta erakorraliste rahaliste vahendite ja kriisiga seotud kuluvaldkondade puhul[21],

– võttes arvesse oma 8. märtsi 2022. aasta resolutsiooni kodanikuühiskonna tegutsemisruumi ahenemise kohta Euroopas[22],

– võttes arvesse oma 10. märtsi 2022. aasta resolutsiooni õigusriigi ja Euroopa Kohtu otsuse tagajärgede kohta[23],

– võttes arvesse oma 11. märtsi 2021. aasta resolutsiooni Euroopa Liidu kuulutamise kohta LGBTIQ vabaduse alaks[24],

– võttes arvesse oma 19. mai 2022. aasta resolutsiooni, mis käsitleb komisjoni 2021. aasta aruannet õigusriigi kohta[25],

– võttes arvesse oma 9. juuni 2022. aasta resolutsiooni õigusriigi ja Poola riikliku taastekava võimaliku heakskiitmise kohta[26],

– võttes arvesse oma 15. septembri 2022. aasta resolutsiooni põhiõiguste olukorra kohta Euroopa Liidus 2020. ja 2021. aastal[27],

– võttes arvesse oma 15. septembri 2022. aasta resolutsiooni, mis käsitleb ettepanekut võtta vastu nõukogu otsus, millega tehakse Euroopa Liidu lepingu artikli 7 lõike 1 alusel kindlaks, et on ilmne oht, et Ungari rikub oluliselt liidu aluseks olevaid väärtusi[28],

– võttes arvesse oma 20. oktoobri 2022. aasta resolutsiooni õigusriigi kohta Maltal viis aastat pärast Daphne Caruana Galizia mõrvamist[29],

– võttes arvesse oma 20. oktoobri 2022. aasta resolutsiooni LGBTIQ+ kogukonna liikmete vastu suunatud vaenukuritegude sagenemise kohta kogu Euroopas, arvestades hiljutist homofoobset mõrva Slovakkias[30],

– võttes arvesse oma 10. novembri 2022. aasta resolutsiooni rassilise võrdsuse, mittediskrimineerimise ja rassismivastasuse kohta ELis[31],

---

[20] ELT C 205, 20.5.2022, lk 2.
[21] ELT C 251, 30.6.2022, lk 48.
[22] ELT C 347, 9.9.2022, lk 2.
[23] ELT C 347, 9.9.2022, lk 168.
[24] ELT C 474, 24.11.2021, lk 140.
[25] ELT C 479, 16.12.2022, lk 18.
[26] ELT C 493, 27.12.2022, lk 108.
[27] ELT C 125, 5.4.2023, lk 80.
[28] ELT C 125, 5.4.2023, lk 463.
[29] ELT C 149, 28.4.2023, lk 15.
[30] ELT C 149, 28.4.2023, lk 22.
[31] ELT C 161, 5.5.2023, lk 10.

– võttes arvesse oma 24. novembri 2022. aasta resolutsiooni hinnangu kohta sellele, kas Ungari täidab õigusriigi tingimuslikkuse määruses sätestatud õigusriigi tingimusi, ning Ungari taaste- ja vastupidavuskava hetkeseisu kohta[32],

– võttes arvesse oma 30. märtsi 2023. aasta resolutsiooni, mis käsitleb 2022. aasta aruannet õigusriigi kohta – õigusriigi olukord Euroopa Liidus[33],

– võttes arvesse oma 18. aprilli 2023. aasta resolutsiooni institutsiooniliste suhete kohta ELi ja Euroopa Nõukogu vahel[34],

– võttes arvesse oma 7. veebruari 2024. aasta resolutsiooni õigusriigi ja meediavabaduse kohta Kreekas[35],

– võttes arvesse oma 28. veebruari 2024. aasta resolutsiooni õigusriigi olukorda käsitleva Euroopa Komisjoni 2023. aasta aruande kohta[36],

– võttes arvesse oma 29. veebruari 2024. aasta resolutsiooni ELi integratsiooni süvendamise kohta tulevast laienemist silmas pidades[37],

– võttes arvesse oma 1. juuni 2023. aasta resolutsiooni õigusriigi ja põhiõiguste rikkumise kohta Ungaris ning külmutatud ELi rahaliste vahendite kohta[38],

– võttes arvesse Pegasuse ja samaväärse salajälgimiseks mõeldud nuhkvara kasutamist käsitleva uurimiskomisjoni aruannet ning oma 15. juuni 2023. aasta soovitust nõukogule ja komisjonile pärast liidu õiguse kohaldamisel ilmnenud väidetavate rikkumiste ja haldusomavoli uurimist seoses Pegasuse ja samaväärse salajälgimiseks mõeldud nuhkvara kasutamisega[39],

– võttes arvesse oma 11. juuli 2023. aasta resolutsiooni valimisseaduse, uurimiskomisjoni ja õigusriigi kohta Poolas[40],

– võttes arvesse oma 19. oktoobri 2023. aasta resolutsiooni õigusriigi kohta Maltal kuus aastat pärast Daphne Caruana Galizia mõrvamist ja vajaduse kohta kaitsta ajakirjanikke[41],

– võttes arvesse komisjoni ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja 6. detsembri 2023. aasta ühisteatist „Vaenule pole kohta: Euroopa seisab ühiselt vastu vihkamisele“ (JOIN(2023)0051),

– võttes arvesse oma 18. jaanuari 2024. aasta resolutsiooni põhiõiguste olukorra kohta

---

[32] ELT C 167, 11.5.2023, lk 74.
[33] ELT C 341, 27.9.2023, lk 2.
[34] ELT C, C/2023/442, 1.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/442/oj.
[35] ELT C, C/2024/6334, 7.11.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6334/oj.
[36] ELT C, C/2024/6743, 26.11.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6743/oj.
[37] ELT C, C/2024/6746, 26.11.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6746/oj.
[38] ELT C, C/2023/1223, 21.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/1223/oj.
[39] ELT C, C/2024/494, 23.1.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/494/oj.
[40] ELT C, C/2024/3995, 17.7.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/3995/oj.
[41] ELT C, C/2024/2656, 29.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/2656/oj.

Euroopa Liidus – 2022. ja 2023. aasta aruanne[42],

– võttes arvesse oma 18. jaanuari 2024. aasta resolutsiooni vaenukõne ja vaenukuritegude lisamise kohta ELi kuritegude loetellu[43],

– võttes arvesse oma 24. aprilli 2024. aasta resolutsiooni, mis käsitleb käimasolevaid ELi lepingu artikli 7 lõike 1 kohaseid kuulamisi seoses Ungariga õigusriigi tugevdamiseks ning selle mõju eelarvele[44],

– võttes arvesse ELi lepingu artikli 7 lõike 1 kohase menetluse lõpuleviimist Poola suhtes, millest Euroopa Komisjon teatas 29. mail 2024, pärast samme, mida Poola on võtnud ELi õigusriigi standardite järgimise taastamiseks,

– võttes arvesse Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee 24. jaanuari 2019. aasta resolutsiooni 2262 (2019) rahvusvähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste edendamise kohta,

– võttes arvesse Euroopa Kontrollikoja 17. detsembri 2024. aasta eriaruannet liidu õiguse täitmise tagamise kohta (28/2024), 22. veebruari 2024. aasta eriaruannet õigusriigi kohta ELis (03/2024) ja 10. jaanuari 2022. aasta eriaruannet ELi toetuse kohta õigusriigi toimimisele Lääne-Balkani riikides (01/2022), 28. veebruari 2024. aasta ülevaadet komisjoni õigusriigi olukorda käsitleva aruandluse kohta (02/2024) ning eriaruannet valitsusvälistele organisatsioonidele antud ELi rahastamise läbipaistvuse kohta (11/2025) ja nende vastavaid soovitusi,

– võttes arvesse poliitilisi suuniseid järgmisele Euroopa Komisjonile (2024–2029), mille esitas Euroopa Parlamendile 18. juulil 2024 komisjoni presidendi kandidaat Ursula von der Leyen, komisjoni presidendi 10. septembri 2025. aasta kõnet olukorrast Euroopa Liidus Euroopa Parlamendis ja komisjoni 21. oktoobri 2025. aasta teatist „Komisjoni 2026. aasta tööprogramm“ (COM(2025)0870),

– võttes arvesse Eurobaromeetri 2025. aasta korruptsiooniuuringuid, mis näitavad, et korruptsioon on ELi kodanike ja ettevõtjate jaoks endiselt suur probleem,

– võttes arvesse oma demokraatia, õigusriigi ja põhiõiguste järelevalverühma (DRFMG) tagasisidearuandeid, lähetusaruandeid, kirjalikke küsimusi ja vastuseid[45],

– võttes arvesse komisjoni 8. oktoobri 2025. aasta teatist „Võrdõiguslikkuse liit: LGBTIQ+-inimeste võrdõiguslikkuse strateegia 2026–2030“,

– võttes arvesse komisjoni 4. novembri 2025. aasta teatist „Teatis ELi laienemispoliitika kohta“ (COM(2025)0690) ja sellele lisatud komisjoni talituste töödokumente (4.

[42] OJ C, C/2024/5739, 17.10.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/5739/oj.
[43] OJ C, C/2024/5733, 17.10.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/5733/oj.
[44] ELT C, C/2025/3705, 17.9.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/3705/oj.
[45] DRFMG kogu järelevalvetegevuse kohta viimasel ametiajal vt https://www.europarl.europa.eu/committees/en/libe-democracy-rule-of-law-and-fundament/product-details/20190103CDT02662 ja sellel ametiajal vt https://www.europarl.europa.eu/committees/en/working-group-democracy-rule-of-law-and-/product-details/20241205CDT13884.

novembri 2025. aasta laienemispakett),

– võttes arvesse komisjoni ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja 12. novembri 2025. aasta ühisteatist „Euroopa demokraatia kaitse programm: tugevate ja vastupanuvõimeliste demokraatlike riikide mõjuvõimu suurendamine“ (JOIN(2025)0791) ja komisjoni 12. novembri 2025. aasta teatist „ELi kodanikuühiskonna strateegia“ (COM(2025)0790),

– võttes arvesse kodukorra artiklit 55,

– võttes arvesse õiguskomisjoni ja eelarvekomisjoni arvamusi ning inimõiguste allkomisjoni arvamust,

– võttes arvesse kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni raportit (A10-0000/2025),

A. arvestades, et liit rajaneb sellistel väärtustel nagu inimväärikuse austamine, vabadus, demokraatia, võrdsus, õigusriik ja inimõiguste, kaasa arvatud vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste austamine, nagu on sätestatud ELi lepingu artiklis 2, kajastatud põhiõiguste hartas ja kehtestatud rahvusvahelistes inimõigustealastes lepingutes; arvestades, et põhiõiguste harta on ELi esmase õiguse osa; märgib, et neid väärtusi jagavad kõik liikmesriigid ning EL ja liikmesriigid peaksid neid nii sise- kui ka välispoliitikas järjekindlalt järgima ja aktiivselt edendama; arvestades, et nende väärtuste kahjustamine kujutab endast süsteemset ohtu ELis elavate inimeste õigustele ja vabadustele;

B. arvestades, et EL ei saa eirata sotsiaalset ja põhiõiguste mõõdet, millele ta on rajatud; arvestades, et püsivaid puudusi majanduslike ja sotsiaalsete õiguste kaitses tuleb pidada lahutamatuks osaks süsteemsest ohust ELi lepingu artiklis 2 sätestatud väärtustele;

C. arvestades, et 2025. aastal on EL seisnud oma liikmesriikides silmitsi tõsiste ja mitmetahuliste probleemidega õigusriigi, demokraatia ja põhiõiguste kaitsmisel, mis kõik on omavahel lahutamatult seotud;

D. arvestades, et komisjoni 2026. aasta tööprogrammis rõhutatakse vajadust integreeritud iga-aastase õigusriigi tsükli järele, millel on ühine tempo, selged vahe-eesmärgid ja kõigi ELi institutsioonide aktiivne panus; arvestades, et õigusriigi järgimine on jätkuvalt hädavajalik, et kaitsta kõiki ELi rahalisi vahendeid;

E. arvestades, et komisjoni iga-aastane õigusriigi olukorda käsitlev aruanne peaks hõlmama ka ELi institutsioone, organeid ja asutusi, et hinnata läbipaistvalt nende vastavust õigusriigi standarditele;

Kohtusüsteemid

1. kutsub liikmesriike üles võtma vajalikke meetmeid, et tagada sõltumatud kohtusüsteemid ja juurdepääs tasuta õigusabile, tagades seeläbi kõigile võrdse juurdepääsu õigusemõistmisele, ning kordab vajadust konkreetsete meetmete järele, et parandada juurdepääsu, eelkõige tõrjutud ja haavatavate elanikkonnarühmade jaoks;

2. kutsub liikmesriike üles viivitamata täitma Euroopa Liidu Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuseid ning soovitab luua järelevalveüksuse, et jälgida demokraatia, õigusriigi ja põhiõigustega seotud Euroopa Liidu Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuste täitmist ELi liikmesriikides, ning järelevalveüksuse järeldused täielikult integreerida iga-aastasesse õigusriigi olukorda käsitlevasse aruandesse;

3. rõhutab selget seost õigusriigist taganemise ning põhiõiguste ja vähemuste õiguste oluliste rikkumiste vahel, sealhulgas ülemäärase jõu kasutamine õiguskaitseasutuste poolt, nõuetekohase menetluse puudumine kinnipeetavate puhul, poliitiline või institutsiooniline vaenu õhutamine, ebaproportsionaalsed järelevalvevolitused ning kodanikuühiskonna organisatsioonide vastu suunatud piiravad meetmed; on kindlalt veendunud, et komisjon peaks hindama, mil määral liikmesriigid nende küsimustega tegelevad, et tagada kättesaadav, tõhus ja erapooletu kohtusüsteem;

4. kutsub komisjoni üles käsitlema kinnipidamistingimusi õigusriigi probleemina, pidades silmas laialt levinud ülerahvastatust, puudulikke elamistingimusi ja enesetappude suurenevat arvu, mis kahjustavad kinnipeetavate põhiõigusi liikmesriikide kinnipidamissüsteemides;

Korruptsioonivastane raamistik

5. kordab, et korruptsioon kujutab suurt ohtu demokraatiale, õigusriigile ja kõigi kodanike õiglasele kohtlemisele;

6. kutsub liikmesriike, laienemisprotsessis osalevaid riike ning ELi institutsioone, organeid ja asutusi üles tugevdama korruptsioonivastaseid ennetusmeetmeid, sealhulgas ELi rahaliste vahendite läbipaistev haldamine, ametiisikute tegevusjuhendid, kohustuslikud varadeklaratsioonid, huvide konflikti reeglid, varajase hoiatamise süsteemid ja pöördukse efekti piirangud;

7. kutsub liikmesriike üles tagama distsiplinaarnõukogude, prokuratuuride, korruptsioonivastase võitluse ametite ja kohtusüsteemi sõltumatus, erapooletus ja piisav rahastamine;

8. rõhutab, et õigusriigi põhimõtte kohaselt peavad ametiisikud tegutsema läbipaistvalt ja avalikes huvides, ilma võimu kuritarvitamise või meelevaldsete otsuste tegemiseta; kutsub liikmesriike üles edendama aususe kultuuri, korraldades korrapäraselt korruptsioonivastaseid koolitusi ametiisikutele, õiguskaitseasutustele ja kohtutele ning kaasates kodanikuühiskonda aktiivselt valitsuse tegevuse jälgimisse;

9. nõuab tungivalt, et liikmesriigid tagaksid korruptsioonijuhtumite kiire, põhjaliku ja erapooletu uurimise, pöörates erilist tähelepanu kõrgeid ametnikke hõlmavatele juhtumitele, et kaitsta õigusriiki, säilitada avalikkuse usaldus ja tagada vastutus kõigil valitsustasanditel;

10. kutsub liikmesriike üles kaitsma rikkumisest teatajaid ja ajakirjanikke, kes teatavad korruptsioonist või ELi rahaliste vahendite halvast haldamisest, tagades konfidentsiaalsed teatamiskanalid, tõhusad survemeetmetevastased õiguskaitsevahendid ning uuriva ajakirjanduse ja sõnavabaduse kaitse;

Ajakirjanike kaitse ning meedia mitmekesisus ja vabadus

11. on kindlalt veendunud, et uurivate ajakirjanike mõrvamine kujutab endast otsest rünnakut õigusriigi vastu, kuna see mitte ainult ei kahjusta kodanike ja institutsioonide suutlikkust võtta võimulolijad vastutusele, vaid on ka üks äärmuslikumaid tsensuuri vorme, mis ohustab otseselt sõnavabadust ja demokraatlike institutsioonide toimimist;

12. mõistab teravalt hukka ajakirjanike jälgimise, eelkõige nuhkvara abil; on jätkuvalt nördinud, et komisjon keeldub rakendamast kõiki parlamendi Pegasuse ja samaväärse nuhkvara kasutamist käsitleva uurimiskomisjoni soovitusi, ning peab seda tegevusetuseks;

13. on jätkuvalt sügavalt mures selle pärast, et meediaomand, olgu see siis avalik-õiguslik või eraomand, on paljudes liikmesriikides endiselt väga koondunud, mis ohustab teabe ja seisukohtade mitmekesisust; kutsub liikmesriike üles võtma vastu õigusraamistikud, et vältida horisontaalset koondumist, tagada omandi ja juhtimise läbipaistvus ning tagada sõltumatud järelevalve- ja nõuetele vastavuse mehhanismid, et kaitsta toimetuslikku ja ajakirjanduslikku sõltumatust ning meedia rolli avaliku järelevalve teostajana;

14. kutsub liikmesriike ja kandidaatriike üles tagama ajakirjanike ja teiste meediatöötajate kaitse ELis kooskõlas komisjoni soovitustega 2021/1534[46] ja 2022/758[47];

15. kutsub liikmesriike üles täielikult rakendama vaigistushagide vastast direktiivi[48];

16. kutsub komisjoni üles hindama, kas ELi sanktsioonid desinformatsiooni vastu võitlemiseks on kooskõlas liidu õiguses sätestatud proportsionaalsuse nõudega ja põhiõiguste harta artikliga 11; on kindlalt veendunud, et õigus olla ära kuulatud tuleb tagada enne, kui nõukogu selliseid meetmeid kohaldab, eriti juhul, kui ELi kodanike, eelkõige ajakirjanike õigusi võidakse kahjustada;

Kodanikuühiskonna tegutsemisruum

17. rõhutab, et rohujuure tasandi ja kogukonnaorganisatsioonidel, ametiühingutel, aktivistide rühmitustel, inimõiguste kaitsjatel ja valitsusvälistel organisatsioonidel on tähtis osa demokraatia, võrdõiguslikkuse, õigusriigi ja põhiõiguste edendamisel ja kaitsmisel ning riigi ja erasektori tegevuse eest vastutuse võtmise tagamisel;

18. mõistab hukka enneolematu ja intensiivse rünnaku kodanikuühiskonna tegutsemisruumi vastu kogu ELis, kusjuures mitmes liikmesriigis on kodanikuühiskonna tegutsemisruum

[46] Komisjoni 16. septembri 2021. aasta soovitus (EL) 2021/1534 ajakirjanike ja teiste meediatöötajate kaitse, turvalisuse ja võimestamise tagamise kohta Euroopa Liidus (ELT L 331, 20.9.2021, lk 8, ELI: http://data.europa.eu/eli/reco/2021/1534/oj).
[47] Komisjoni 27. aprilli 2022. aasta soovitus (EL) 2022/758, milles käsitletakse avalikus elus osalevate ajakirjanike ja inimõiguste kaitsjate kaitsmist ilmselgelt põhjendamatute või kuritarvituslike hagide eest (üldsuse osalemise vastased strateegilised hagid) (ELT L 138, 17.5.2022, lk 30, ELI: http://data.europa.eu/eli/reco/2022/758/oj).
[48] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. aprilli 2024. aasta direktiiv (EL) 2024/1069, milles käsitletakse avalikus elus osalevate isikute kaitsmist ilmselgelt põhjendamatute nõuete või kuritarvituslike kohtumenetluste (avalikus elus osalemise vastased strateegilised hagid) eest (ELT L, 2024/1069, 16.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1069/oj).

ja rahumeelse kogunemise õigus märkimisväärselt piiratud; on kindlalt veendunud, et ülemaailmne suundumus demokraatia tagasilangusele ja õigusriigi nõrgenemisele ning tegevuskavade julgeolekustamisele on suurendanud rahumeelse kogunemise õiguse piiranguid; nõuab tungivalt, et liikmesriigid looksid turvalise ja soodsa keskkonna, mis tagab kogunemisvabaduse;

19. kutsub liikmesriike ja ELi üles parandama kodanikuühiskonna õiguskeskkonda, tagades, et kõigi meetmete puhul, millega piiratakse ühenduste õigust otsida, kindlustada ja kasutada ressursse, sealhulgas välismaiseid ressursse, järgitaks üht Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 11 lõikes 2 sätestatud õiguspärastest eesmärkidest;

20. tunneb muret kodanikuühiskonna organisatsioonide ja inimõiguste kaitsjate kasvavate õiguslike ja rahaliste piirangute, laimukampaaniate ja kriminaliseerimise pärast; rõhutab, et valitsusväliste organisatsioonide aruandlusnõuded ei tohi ületada sellist taset, mis on taotletavate eesmärkide saavutamiseks tingimata vajalik ja nendega proportsionaalne;

21. kutsub liikmesriike ja komisjoni üles tagama piisavate rahaliste vahendite eraldamise kodanikuühiskonna organisatsioonidele ja inimõiguste kaitsjatele; kutsub liikmesriike üles pakkuma inimõiguste kaitsjatele tõhusat kaitset, sealhulgas ohtudele kiirreageerimise mehhanisme;

Põhiõigused

22. väljendab heameelt LGBTIQ+-inimeste võrdõiguslikkuse strateegia 2026–2030 üle ja nõuab tungivalt, et komisjon esitaks ettepaneku, et EL keelustaks kohustuslikuna kõigis liikmesriikides ümberpööramistoimingud;

23. on sügavalt mures mõnes liikmesriigis LGBTIQ propaganda ja soolise ideoloogia vastu võitlemise ettekäändel kehtestatud diskrimineerivate meetmete pärast; rõhutab, et komisjon peab tegutsema kiiresti ja otsustavalt, kui liikmesriigid hiilivad mööda liidu õigusest, eelkõige põhiõiguste hartast;

24. kutsub kõiki liikmesriike üles kaitsma LGBTIQ+-inimeste õigusi kooskõlas liidu õiguse, põhiõiguste harta ning Euroopa Liidu Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikaga; tuletab meelde, et mitmes liikmesriigis püsivad õiguslikud takistused samasooliste kooselu või vanemaks olemise piiriülesel tunnustamisel, millega rikutakse vaba liikumise ja mittediskrimineerimise põhimõtteid;

25. on sügavalt mures rassismi ja ksenofoobia üha suurema leviku pärast kogu ELis; mõistab hukka vaenukuriteod ja vaenukõne, mis on ajendatud rassismist, ksenofoobiast, usulisest sallimatusest või eelarvamusest inimese puude, seksuaalse sättumuse, sooidentiteedi või vähemuse hulka kuulumise suhtes; kutsub komisjoni ja liikmesriike üles võtma vastu ja rakendama tulemuslikke meetmeid rassismi kõigi vormide vastu võitlemiseks, kaasates täielikult kodanikuühiskonda ja tehes koostööd asjaomaste sidusrühmadega, näiteks Euroopa Liidu Põhiõiguste Ametiga;

26. mõistab hukka asjaolu, et mõned liikmesriigid on kiitnud heaks seadused, poliitika ja tavad, mis kahjustavad pagulaste, varjupaigataotlejate ja rändajate põhiõiguste tõhusat

kaitset nii maal kui ka merel; kutsub komisjoni ja liikmesriike üles seadma rändajate, varjupaigataotlejate ja pagulaste põhiõigused ning vastutuse jagamise põhimõtte oma rände- ja varjupaigapoliitika keskmesse, et tagada inimeste varjupaiga- ja rahvusvahelise kaitse õiguste austamine;

27. väljendab heameelt komisjoni otsuse üle jääda oma ettepaneku juurde võtta vastu võrdse kohtlemise direktiiv[49] ning nõuab tungivalt, et nõukogu selle viivitamata lõplikult välja töötaks ja vastu võtaks;

28. kutsub komisjoni ja liikmesriike üles võtma tõhusaid meetmeid soolise vägivalla vastu, mis tuleks lisada ELi kuritegude loetellu, ning nõuab, et esitataks ELi seadusandlik ettepanek nõusoleku puudumisest tuleneva vägistamise vastu võitlemise kohta;

29. kordab oma nõudmist, et põhiõiguste hartas sätestataks juurdepääs ohutule ja seaduslikule abordile;

Õigusriik ja ELi eelarve

30. on sügavalt mures põhiõiguste rikkumiste pärast, mida mõnes liikmesriigis hõlbustab ELi rahaliste vahendite kasutamine või mis on sellega seotud, eelkõige eluaseme ja haridusliku segregatsiooni, varjupaigataotlejate vastuvõtutingimuste, puuetega inimeste ja laste hoolekandeasutustesse paigutamise ning teatavate linnade taaselustamise algatuste valdkonnas; kutsub komisjoni üles lisama oma iga-aastasesse õigusriigi olukorda käsitlevasse aruandesse soovitused nende rikkumiste käsitlemiseks; teeb ettepaneku eraldada konkreetne osa ELi rahalistest vahenditest ELi rahastatavate meetmete sõltumatuks järelevalveks, sealhulgas nende õigusliku ja põhiõigustele avalduva mõju hindamiseks, samuti õigusuuringuteks, strateegilisteks kohtuvaidlusteks ja võimalike rikkumiste sõltumatuks hindamiseks, kaasates tihedalt kodanikuühiskonna organisatsioone;

31. rõhutab, et ELi rahaliste vahendite väljamaksmiseks nõutavaid meetmeid, nagu need on kindlaks määratud ühissätete määruse, taaste- ja vastupidavusrahastu määruse[50] ja õigusriigi tingimuslikkuse määruse alusel vastuvõetud asjakohastes otsustes, tuleb hinnata ühtselt tervikliku paketina ning et makseid ei tohiks teha, kui esineb endiselt puudusi; on veendunud, et komisjon peaks võtma õigusriigi tingimuslikkuse määruse alusel täiendavaid meetmeid seoses muude õigusriigi põhimõtte rikkumistega, näiteks kohtusüsteemiga seotud rikkumistega;

32. väljendab heameelt komisjoni ettepanekus mitmeaastase finantsraamistiku 2028–2034 kohta esitatud soovituse üle seada peaaegu poolte rahaliste vahendite tingimuseks õigusriigi põhimõtte ja põhiõiguste harta järgimine enne nende heakskiitmist;

Õigusriik ja ühtse turu mõõde

33. tunnistab, et õigusriigi olukorda käsitlevasse aruandesse on lisatud ühtse turu mõõde, et käsitleda üldist majanduskeskkonda, ettevõtjaid ja töötajaid mõjutavaid õigusriigi

[49] Ettepanek võtta vastu nõukogu direktiiv, millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõtet sõltumata isikute usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest (COM(2008)0426).
[50] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. veebruari 2021. aasta määrus (EL) 2021/241, millega luuakse taaste- ja vastupidavusrahastu (ELT L 57, 18.2.2021, lk 17, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/241/oj).

küsimusi, eesmärgiga tagada õiguste kaitse, korruptsiooni eest karistamine ja lepingute jõustamine; rõhutab, et toimiv kohtusüsteem, tugev korruptsioonivastane raamistik, meedia mitmekesisus ning piisav kontrolli- ja tasakaalustussüsteem avaldavad kõik majanduslikku mõju ning tagavad ühtse turu sujuva toimimise; teeb ettepaneku, et komisjon teeks hindamisel veelgi rohkem koostööd sidusrühmade ja kodanikuühiskonna organisatsioonidega, sealhulgas ametiühingutega;

34. on veendunud, et ühtse turu mõõtme integreerimine peaks täiendama, mitte varjutama selliseid põhivaldkondi nagu kodanikuühiskonna tegutsemisruum, põhiõiguste järgimine ja meediavabadus, mida tuleks aruandes tunnustada peamiste tugisammastena;

Õigusriik laienemisprotsessi ja ELi välistegevuse keskmes

35. kordab, et ELi lepingu artiklis 2 sätestatud väärtusi peavad ühinemisprotsessi käigus austama mitte ainult praegused liikmesriigid, vaid ka tulevased ELi liikmed; ergutab põhjalikult hindama õigusriigi järgimist kõigis ühinemisprotsessis osalevates riikides; julgustab komisjoni esitama läbirääkijariikidele konkreetseid soovitusi õigusriigi olukorra kohta ja tagama kooskõla laienemisaruandega;

Komisjoni aruandlusprotsessi parandamine

36. kutsub komisjoni üles suuremale läbipaistvusele kriteeriumides, mida ta kasutab aruandlusprotsessis kodanikuühiskonnalt, rahvusvahelistelt organisatsioonidelt, riiklikelt ametiasutustelt ja teistelt sidusrühmadelt saadava teabe valimiseks; märgib, et konsultatsiooniprotsessi saaks tõhustada, tagades koos kodanikuühiskonna osalistega asjakohased järelmeetmed nende panusele, ning nõuab, et aruandlusprotsess oleks tõenduspõhine, läbipaistev ja erapooletu;

37. rõhutab, et Euroopa Parlamendi kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni demokraatia, õigusriigi ja põhiõiguste järelevalverühm (DRFMG) on viimastel aastatel saatnud mõnesse liikmesriiki mitu ajutist delegatsiooni ning et õigusriigi, demokraatia ja põhiõiguste olukorras esineb hinnangute kohaselt rohkem puudusi kui komisjoni aruannetes esile toodud; on veendunud, et demokraatia, õigusriigi ja põhiõiguste järelevalverühma tegevust tuleks nõuetekohaselt arvesse võtta nõuandemenetluse raames ja sellele järgneva aruande koostamisel;

38. kordab, et aruande koostamisse tuleb kaasata sõltumatu järelevalveorgan, kuhu kuuluvad sõltumatud õigus-, akadeemilised ja inimõiguste eksperdid; kutsub komisjoni üles tõhustama koostööd ELi ja rahvusvaheliste organisatsioonidega;

39. on veendunud, et komisjon peaks selgemalt kindlaks määrama ja sõnastama iga liikmesriigi suundumuse, sealhulgas varajased hoiatusmärgid ning tõsiste ja süsteemsete probleemide kindlakstegemine, ning rõhutab, et komisjon peaks tagama kindlakstehtud probleemide ja esitatud soovituste sidususe;

40. kutsub komisjoni üles andma soovitusi, mis on operatiivsemad, eristades tõsiste ja süsteemsete probleemidega seotud soovitusi ning esitades konkreetsed meetmed, ajakavad ja võrdlusalused nende rakendamiseks liikmesriikides;

41. palub komisjonil tugevdada rakendamata soovituste järelmeetmete mehhanismi, sidudes need otsesemalt olemasolevate täitmise tagamise vahenditega, sealhulgas rikkumismenetluste ja eelarve tingimuslikkusega;

Horisontaalsed soovitused

42. on veendunud, et ELi tasandil tuleks tugevdada institutsioonidevahelist dialoogi ja koostööd õigusriigi valdkonnas; peab kahetsusväärseks asjaolu, et komisjon ja nõukogu on siiani tagasi lükanud parlamendi ettepaneku sõlmida institutsioonidevaheline kokkulepe demokraatia, õigusriigi ja põhiõiguste kohta; kinnitab veel kord oma valmisolekut jätkata läbirääkimisi selle kokkuleppe üle;

43. kordab oma üleskutset komisjonile laiendada aruande ulatust, et see hõlmaks kõiki ELi lepingu artikli 2 aspekte, ning lisada laiemad näitajad, nagu meedia sõltumatus, kodanikuühiskonna roll, põhiõigused, akadeemiline ja kunstiline vabadus, sooline võrdõiguslikkus, vähemuste ja haavatavate elanikkonnarühmade kaitse, rahvusvahelise õiguse austamine, vabad ja õiglased valimised ning demokraatlike institutsioonide toimimine;

44. on kindlalt veendunud, et ELi institutsioonid peavad täitma oma kohustusi seoses õigusriigiga, ning rõhutab, et ELi usaldusväärsuse ja õiguspärasuse kaitsmiseks on oluline hinnata ELi institutsioonide vastavust ELi lepingu artiklis 2 sätestatud väärtustele, sealhulgas liidu sisemist järjepidevust nende väärtuste kaitsmisel oma poliitikas ja välistegevuses;

45. kutsub nõukogu üles muutma oma õigusriigidialoogi läbipaistvamaks, interaktiivsemaks ja tulemustele suunatumaks, sealhulgas esitades üksikasjalikud järeldused ning andes tagasisidet komisjoni ja Euroopa Parlamendi järelduste kohta; taunib nõukogu suutmatust teha sisulisi edusamme käimasolevas ELi lepingu artikli 7 lõike 1 kohases menetluses ning on veendunud, et mis tahes edasised viivitused nõukogu tegevuses kujutaksid endast õigusriigi põhimõtte rikkumist nõukogu enda poolt;

46. teeb presidendile ülesandeks edastada käesolev resolutsioon nõukogule ja komisjonile.

SELETUSKIRI

Komisjoni õigusriigi olukorda käsitlevat 2025. aasta aruannet käsitleva algatusraporti raportöörina olen püüdnud vastata poliitilisele prioriteedile, mida enamik fraktsioone LIBE-komisjonis väljendas, ning komisjoni taotlusele avaldada meie aastaaruanne varem kui varasematel aastatel. Kiirendatud ajakava on muutnud keeruliseks põhjaliku analüüsi tasakaalustamise kokkusurutud koostamisprotsessi piirangutega.

Neid piiranguid silmas pidades olen otsustanud keskenduda igas peatükis esitatud üldistele üleskutsetele ja tuua esile peamised valdkonnad, kus komisjoni aruandlust saaks veelgi tõhustada.

Olen tahtlikult hoidunud konkreetsete liikmesriikide nimetamisest. See on minu poolt märkimisväärne järeleandmine, kuna fraktsioon The Left on järjekindlalt toetanud seda, et Euroopa Parlamendi raportites ja ettepanekutes nimetataks selgelt riigid, kus esineb õigusriigi põhimõtte, demokraatia või põhiõiguste rikkumisi. Oleme kindlalt veendunud, et konkreetsete näidete esitamine on oluline vastutuse seisukohast ja selle tõendamiseks, et kõigilt liikmesriikidelt nõutakse samade standardite järgimist, ilma et see piiraks nende positsiooni liidus või võtaks seda arvesse. Riikide poliitika kasvav mõju tänases parlamendis muudab aga väga raskeks objektiivse ja erapooletu kokkuleppe saavutamise fraktsioonide vahel, kui on mainitud konkreetseid liikmesriike. Selleks et raport jääks võimalikult konsensuslikuks, kaasavaks ja võimalikult laialdaselt toetatavaks, olen otsustanud sel puhul hoiduda viitamisest konkreetsetele liikmesriikidele.

Minu peamine prioriteet on olnud täita Euroopa Parlamendi pikaajalisi kohustusi, sealhulgas veel kord kinnitada olemuslikku seost õigusriigi ja põhiõiguste vahel ning tagada sõltumatute ekspertide võrgustiku kaasamine komisjoni aruandlusprotsessi. Selline lähenemisviis on väga oluline, et depolitiseerida hindamine, vältida oluliste küsimuste tähelepanuta jätmist ning tagada esilekerkivate suundumuste selge ja järjepidev väljendamine.

Muud prioriteedid hõlmavad ajakirjanike ja kodanikuühiskonna organisatsioonide kaitset; tegelemine põhiõiguste rikkumistega, mida mõnes liikmesriigis hõlbustab ELi rahaliste vahendite kasutamine (või ärakasutamine) või mis on sellega seotud; ning korruptsioonijuhtumite põhjaliku, erapooletu ja õigeaegse uurimise tagamine, pöörates erilist tähelepanu kõrgeid ametnikke hõlmavatele juhtumitele, et kaitsta õigusriiki ja avalikkuse usaldust demokraatlike institutsioonide vastu. Peale selle peavad ELi institutsioonid ise täielikult täitma oma kohustusi seoses õigusriigiga. ELi usaldusväärsuse ja õiguspärasuse säilitamiseks on hädavajalik hinnata nende vastavust ELi lepingu artiklis 2 sätestatud väärtustele, sealhulgas liidu sisemine sidusus nende väärtuste kaitsmisel oma poliitikas ja välistegevuses.

Sellega seoses on sama oluline tugevdada majanduslike ja sotsiaalsete õiguste rolli liidu õigusriigi raamistikus. Õigusriigi olukorra usaldusväärsel hindamisel ei saa jätta tähelepanuta suurt mõju, mida eluasemega seotud ebakindlus, ebavõrdne juurdepääs elutähtsatele teenustele ja sotsiaalse ebavõrdsuse süvenemine avaldavad inimeste võimalusele kasutada oma põhiõigusi. Kui inimesed ei saa endale lubada sobivat eluaset, elavad ebakindlates tingimustes või seisavad silmitsi süsteemsete takistustega sotsiaalkaitsele, muutub nende võrdne kohtlemine seaduse ees pigem teoreetiliseks kui reaalseks. Terviklik ja inimkeskne lähenemisviis õigusriigile peab seetõttu käsitlema struktuurseid sotsiaal-majanduslikke tingimusi, mis nõrgendavad demokraatias osalemist ja õõnestavad usaldust avaliku sektori asutuste vastu.

Samuti olen väga mures rassistlike narratiivide normaliseerimise pärast avalikus arutelus, sealhulgas poliitiliste osalejate ja avaliku sektori asutuste poolt. Selline retoorika õõnestab võrdsust seaduse ees, soodustab diskrimineerimist ja vaenulikkust rassistatud kogukondade vastu ning loob tingimused, kus üksikisikud ei saa kasutada oma põhiõigusi ilma hirmu või hirmutamiseta. Rassismi ja diskrimineerivate narratiivide vastu võitlemine peab seepärast olema liidu õigusriigi tegevuskava lahutamatu osa.

Kokkuvõttes peab kõigi ELi institutsioonide eesmärk olema anda objektiivne, usaldusväärne ja parteipoliitiliste mõjude eest kaitstud hinnang õigusriigi olukorrale kogu ELis. Olen sügavalt mures õigusriigist taganemise kasvava ohu pärast mitmes liikmesriigis, eelkõige seoses paremäärmuslike narratiivide esilekerkimise ja avaliku poliitika suureneva julgeolekustamisega. Praegu on väga oluline, et meie hinnangud põhineksid kindlalt tõenditel, õigusel ja põhiõigustel, mitte ei lähtuks poliitilisest mugavusest. Ainult siis, kui tagame, et meie töö on sõltumatu, range ja politiseerimata, saame säilitada liidu õigusriigi raamistiku usaldusväärsuse ja õiguspärasuse.

Kavatsen esitada muudatusettepanekud, millega lisatakse põhjendused, milles analüüsitakse üldisi suundumusi liikmesriikides. Nende põhjenduste eesmärk on täiendada aruande regulatiivosa, tehes kindlaks mustrid, tekkivad riskid ja süsteemsed probleemid ja tugevdada seeläbi meie soovituste analüütilist alust.

Aruande eesmärk on selle lähenemisviisi abil ühendada õigeaegne poliitiline tegevus konkreetsete ettepanekutega, et suurendada komisjoni aruandluse tulemuslikkust, läbipaistvust ja mõju, aidates seeläbi kaasa tugevamale ja sidusamale õigusriigi raamistikule Euroopa Liidus.